

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. LXXXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

bes stratum, detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem in-
uolutum æstimas? Mangones, quidquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscon-
dunt. Itaque eminentibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum, siue bra-
chium adspiceres, nudari iuberis, & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythiæ
Sarmatiæve regem, insigni capitis decorum? si vis illum æstimare, totumque scite qua-
lis sit, ²⁵ fasciam solve. ²⁶ multum mali sub illâ latet. Quid de aliis loquor? si per-
pendere te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipse considera. Nunc
qualis sis, ²⁷ aliis credis.

EPIST. LXXXI.

DE homine ingrato exordium: tum quæstio, An grati esse debeamus aduersus eum, qui
antè iuuit, post nocuit? Subtiliter & diffusè hoc disputat, & variè distinguit. B

Q VERERIS incidisse te in hominem ingratum. Si hoc nunc primùm, age aut
fortunæ, aut diligentiae tuæ gratias. Sed nihil facere hoc loco diligentia potest,
nisi te malignum. Nam si hoc periculum vitare volueris, non dabis beneficia: ita ne
apud alium pereant, apud te peribunt. Non respondeant potius, quàm non dentur: &
post malam segetem serendum est. Sæpe quidquid perierat assiduâ infelicis soli sterilita-
te, vnus anni restituit vbertas. Est tanti, vt gratum inuenias, experiri & ingratos. Nemo
habet tam certam in beneficiis manum, vt non sæpe fallatur: aberrent, vt aliquando
hæreant. Post naufragium maria tentantur: feneratorum ¹ non fugat à foro decoctor.
Citò inerti otio vita torpebit, si relinquendum est quidquid offendit. Te verò benignio-
rem hæc ipsa res faciat. nam cuius rei euentus incertus est, id, vt aliquando procedat,
sæpe tentandum est. Sed de isto satis multa in iis libris locuti sumus, qui de Beneficiis C
inscribuntur: illud magis quærendum videtur, quod ² non satis (vt existimo) explica-
tum est: An is qui profuit nobis, si postea nocuit, paria fecerit, & nos debito soluerit?
Adiice si vis & illud: Multo plus postea nocuit, quàm antè profuerat. Si rectam illam
rigidi iudicis sententiam quæris, alterum ab altero absoluet, & dicet: Quamuis iniuria
præponderet, tamen beneficiis donetur, quod ex iniuriâ superest. Plus nocuit: sed prius
profuit. itaque habeatur & temporis ratio. Iam illa manifestiora sunt quàm vt admo-
neri debeas, quærendum esse, quàm libenter profuerit, quàm iniustus nocuerit: quoniam
animo & beneficia & iniuriæ constant. Nolui beneficium dare. victus sum aut vere-
cundiâ, aut instantis pertinaciâ, aut spe. Eo animo quidq; debetur, quo datur: nec quan-
tum sit, sed à quali profectum voluntate, perpenditur. Nunc coniectura tollatur. Et il-
lud beneficium fuit, & hoc quod modum beneficij prioris excessit, iniuria est. Vir bo-
nus utrosque calculos sic ponit, vt ³ se ipse circumscribat: beneficio adiicit, iniuriæ de-
mit. Ille alter remissior iudex, quem esse me malo, iniuriæ obliuisci debet, officij me-
minisse. Hoc certè, inquit, iustitiæ conuenit, suum cuique reddere, beneficio gratiam, D
iniuriæ talionem, aut certè malam gratiam. Verum erit istud, cum alius iniuriam fece-
rit, alius beneficium dederit. nam si idem est, beneficio vis iniuriæ extinguitur. Nam
cui, etiam si merita non antecessissent, oportebat ignosci, post beneficia lædenti, plus
quàm

25. FASCIAM SOLVE.] *Id est, diadema insignie regni. Nam hoc, non aliud quàm Fascia aut vitta capi circumdata.*

26. MULTUM MALI SUB ILLA.] *Regis cuiuspiam dictum, ad mulierculam admirantem: O mulier, hunc pannum humi iacentem non tollas, si scias quantum mali sub eo lateat.*

27. ALIIS CREDIS.] *Adulatoribus, & blandis hostibus.*

EPIST. LXXXI. I. NON FUGAT A FORO DECTOR.] *Alij, Coactor, referunt. Coactor quidem est, qui argentariorum aut feneratorum reliqua, & summulas exigit, qui & Collectarius dicitur: sed apertor Decoctori hic locus, an Coctori? nam mens & magis fidi libri, tortor.*

2. NON SATIS, VT EXISTIMO.] *Attigit tamen lib. III. De Benef. cap. XIII.*

3. SE IPSE CIRCUMSCRIBAT.] *Decipiat se, & ultro fallat in hoc calculo.*

A quàm venia debetur. Non pono vtrique par pretium: pluris aestimo beneficium, quàm iniuriam. ⁴ Non omnes debere sciunt grati beneficium. Potest etiam imprudens, & rudis, & vnus è turbâ, ⁵ vtrique dum propè est ab accepto, reddere beneficium, ⁶ & pensare: ignorat autem ⁷ quantum debeat. Vni sapienti notum est, quanti res quæque taxanda sit. Nam ille de quo loquebar modò, stultus, etiamsi bonæ voluntatis est, aut minùs quàm debet, aut tempore, aut quo non debet loco, reddit: id quod referendum est, effundit atque abiicit. Mira in quibusdam rebus verborum proprietates est: & consuetudo sermonis antiqui quædam efficacissimis, & officia docentibus, notis signat. Sic certè solemus loqui: *Ille illi gratiam retulit.* Referre, est vtrò quod debeas afferre. Non dicimus, *Gratiam reddidit.* Reddunt enim, & qui reposcuntur, & qui inuiti, & qui vbi-libet, & qui per alium. Non dicimus, *Reposuit beneficium, aut soluit:* nullum enim nobis placuit, quod æri alieno conuenit, verbum. Referre, est ad eum à quo acceperis, ferre. Hæc vox significat voluntariam relationem. Qui retulit, ipse se appellauit. Sapiens omnia examinabit secum, quantum acceperit, à quo, quando, vbi, quemadmodum. Itaque negamus quemquam scire gratiam referre, nisi sapientem. non magis quàm beneficium dare quisquam scit, nisi sapientem: hic scilicet, qui magis dato gaudet, quàm alius accepto. Hoc aliquis inter illa numerat, quæ videmur inopinata omnibus dicere, *κατάδολγα* Græci vocant: & ait, Nemo ergo scit præter sapientem referre gratiam? ergo nec quod debet creditori suo, reponere quisquam scit alius? nec cum emit aliquam rem, pretium venditori persolvere? Sed ne nobis fiat inuidia, scito idem dicere Epicurum. Metrodorus certè ait, *Solum sapientem referre gratiam scire.* Deinde idem admiratur, cum dicimus, ⁸ *Solus sapiens scit amare, solus sapiens amicus est.* Atqui & amoris & amicitiae pars est, referre gratiam: imò hoc magis vulgare est, & in plures cadit, quàm vera amicitia. Deinde idem admiratur, quòd dicimus fidem nisi in sapiente non esse: tamquam non ipse idem dicat. An tibi videtur fidem habere, qui referre gratiam nescit? Desinant itaque infamare nos, tamquam incredibilia iactantes: & sciant apud sapientem esse ipsa honesta, apud vulgum simulacra rerum honestarum & effigies. Nemo referre gratiam scit, nisi sapiens. Stultus quoque vtrumque scit, & quemadmodum potest, referat: scientia illi potius, quàm voluntas desit. Velle non discitur. Sapiens inter se omnia comparabit. maius eius opus, aut minus fit (quamuis idem sit) tempore, loco, causâ. Sæpe enim hoc non potuere diuitiæ in domum infusæ, quod opportunè dati mille denarii. Multum enim interest, donaueris, an succurreris: seruauerit illum tua liberalitas, an instruxerit. Sæpe quod datur, exiguum est: quod sequitur ex eo, magnum. Quantum autem existimas interesse, vtrum aliquis ⁹ quod dederat, sumpserit, an beneficium acceperit, vt daret? Sed ne in eadem, quæ ¹⁰ satis scrutati sumus, reuoluamur: in hac comparatione beneficij & iniuriæ, vir bonus iudicabit quidem quod erit æquissimum: sed beneficio fauebit, in hanc erit partem procliuior. Plurimum autem momenti persona solet afferre, in rebus eiusmodi. Dedisti mihi beneficium in seruo, iniuriam fecisti in patre: ser-
uasti

D 4. NON OMNES DEBERE SCIUNT GRATI.] *Librorum hæc scriptura est, Romanam suppositiciam non moror. Lego tamen, gratè.*

5. VTIQUE DVM PROPE EST.] *Id est, in recenti beneficio, quod nondum excidit. Nam vulgus veteris obliuiscitur.*

6. ET PENSARE.] *Sententia est, potest par reddere, sed non paria facere: quia in beneficio non acceptum solum consideratur, sed animus, tempus, occasio tua & mea.*

7. QVANTVM DEBEAT.] *Alij, pro te debeat: meus, quantum præbeat.*

8. SOLVS SAPIENS SCIT AMARE.] *Vide Manducet. III. Differ. XVI.*

9. QVOD DEDERAT, SVMPSERIT.] *Mirè intricant libri: & hæc Muretiana, præter ipsos. Mitto alios, meus: Quantum autem, existimas, interest, vtrum aliquid quod dederat, vel quod præstaret, sumpserit, an beneficium. Alludunt alij, & Erasmi quidam codices, vtrum aliquis de ratâ quod præstaret sumpserit. Nos concinnamus: existimas, interest, vtrum aliquis de arcâ, vel quod præsto erat, sumpserit, an beneficium. Verissimè, opinor. Quid censet, inquit, interesse, vtrum aliquis domo ab arcâ, paratâ pecuniam sumpserit, an vt posset benefacere, beneficium acceperit? id est, ipse mutuum sumptum, alteri dederit? De sententiâ, nec ambigo, vix de scripturâ.*

10. SATIS SCRVTATI SVMVS.] *Libris De Beneficijs.*

11. PLVS

uasti mihi filium, sed patrem abstulisti. Alia deinceps, per quæ procedit omnis collatio, A
 prosequetur: & si pusillum erit quod intersit, dissimulabit. Etiam si multum fuerit, si
 id donari saluâ pietate ac fide poterit, remittet: id est, si ad ipsum tota pertinebit iniuria.
 Summa rei hæc est. facilis erit in commutando: patietur ¹¹ plus imputari sibi. inuitus
 beneficium per compensationem iniuriæ soluet: in hanc partem inclinabit, huc verget,
 ut cupiat debere gratiam, cupiat referre. Errat enim, si quis beneficium libentius accipit,
 quàm reddit. Quanto hilarior est qui soluit, quàm qui mutuatur; tanto debet lætior es-
 se, qui se maximo ære alieno accepti beneficij exonerat, quàm qui accipiens cum maxi-
 mè obligatur. Nam in hoc quoque falluntur ingrati, quòd creditori quidem, præter for-
 tem, extra ordinem numerant: beneficiorum autem vsum esse gratuitum putant. Et illa
 crescunt morâ: tantoque plus soluendum est, quanto tardius. Ingratus est, qui benefi-
 cium reddit sine vsurâ. Itaque huius quoque rei habebitur ratio, cum conferentur acce-
 pra & expensa. Omnia facienda sunt, ut quàm gratissimi simus. nostrum enim in hoc
 bonum, quemadmodum iustitia non est, ut vulgò creditur, ad alios pertinens; maxima B
 pars eius in se redit. Nemo non cum alteri prodest, sibi profuit. Non eò nomine dico,
 quòd volet adiuuare aditus, protegere defensus, quòd bonum exemplum circuitu ad
 facientem reuertitur: sicut mala exempla recidunt in auctores, nec vlla miseratio con-
 tingit his, qui patiuntur iniurias, quas posse fieri, faciendo docuerunt: sed quòd virtu-
 tum omnium pretium in ipsis est. Non enim exercentur ad præmium: rectè facti, fe-
 cisse merces est. Gratus sum. non ut alius mihi libentius præstet, priori irritatus exem-
 plo: sed ut rem iucundissimam ac pulcherrimam faciam. Gratus sum. non quia expedi-
 dit, sed quia iuuat. Hoc ut scias ita esse, si gratum esse non licebit, nisi vt videat ingratus,
 si reddere beneficium non aliter quàm per speciem iniuriæ potero; acquissimo animo ad
 honestum consilium, per mediam infamiam, tendam. Nemo mihi videtur pluris æsti-
 mare virtutem, nemo illi magis esse deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne
 conscientiam perderet. Itaque, ut dixi, maiore tuo, quàm alterius bono gratus es. Illi
 enim vulgaris & quotidiana res contingit, recipere quod dederat: tibi magna, & ex bea-
 tissimo animi statu profecta, gratum fuisse. Nam si malitia miseros facit, virtus beatos, C
 gratum autem esse virtus est: rem vsitatam reddidisti, inestimabilem consecutus es, con-
 scientiam grati: quæ nisi in animum diuinum, fortunatumque non peruenit. In con-
 trarium autem huic affectum, summa infelicitas vrget. Nemo si ingratus est, non miser
 erit: non differo illum, statim miser est. Itaque ingrati esse vitemus, non alienâ causâ,
 sed nostrâ. Minimum ex nequiriâ leuissimumque ad alios redundat: quod pessimum
 ex illâ est, & (¹² vt ita dicam) spississimum, domi remanet, & premit habentem. quem-
 admodum Attalus noster dicere solebat, *Malitia ipsa* ¹³ *maximam partem veneni sui bi-*
bit. Illud venenum, quod serpentes in alienam perniciem proferunt, sine suâ continent,
 non est huic simile: hoc, habentibus pessimum est. Torquet ingratus se, & macerat:
 odit quæ accepit, quia redditurus est, & extenuat: iniurias verò dilatat atque auget. Quid
 autem eo miserius, cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ? At contrâ sapientia exomat
 omne beneficium, ac sibi ipsa commendat, & se assiduâ eius commemoratione delectat. D
 Malis vna voluptas est, & hæc breuis, dum accipiunt beneficia: ex quibus sapienti lon-
 gum

11. PLUS IMPUTARI SIBI.] *Plus sibi deberi.*

12. VT ITA DICAM, SPISISSIMUM.] *Suspiciatur Pincianus pessimum: & ita sanè quidam libri. Tamen non mutem. At cur igitur præfatur, vt ita dicam? non quia vox inusitata, sed quia metaphora auaciore videri possit.*

13. MAXIMAM PARTEM VENENI SVI.] *Pulcherrimè. Ita Hierax Pythagoricus: Iniuria, inquit, & malitia ab auctore incipiens, in illum qui afficitur, redundat. Sed ipsum auctorem in primis lædit, minus eum qui patitur. Επι και αὐτὸ τὴν κίνησιν λαμβάνει, καὶ τὴν αἰσθησιν τοῦτον, ἢ*

τένοντα πρῶτον ἀνάπτει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὀδύσει φλέγει, καὶ δὲ ἴσσοι λυμαίνεται, καὶ τὰ ἐπὶ αὐτῆς ἐλαχρότεροι δυσσοκοῖσι τῆ βλαστῆ: Quoniam ab ipso auctore & motum, & incrementum accipit. Excitata igitur, eum qui parit primum apprehendit, & ante partum in ipsis nixibus conatibusque adurit, & transiens lædit, & suo veneno tingit, colore pessimo. Et statim: Οὕτω καὶ πᾶς ἀδίκος, ἰσὺς τῆ κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφίνασι: Ita quiuis improbus prius malitiam suam ipse bibit & degustat, priusquam in alios emittat. Dicat ex illo sumpsisse nostrum: quem etiam vide epistolâ LXXXVII.

Agum gaudium manet, ac perenne. Non enim illum accipere, sed accepisse delectat: quod immortale est, & assiduum. Illa contemnit, quibus læsus est: nec obliuiscitur per negligentiam, sed volens. Non vertit omnia in peius: sed nec quarit cui imputet casum, & peccata hominum ad fortunam potius refert. Non calumniatur verba, nec vultus: quidquid accidit, benignè interpretando leuat: nec offensæ potius, quam beneficii meminit. Quantum potest in priore ac meliore se memoriâ detinet; nec mutat animum aduersus benè meritos, nisi multum malefacta præcedant, & manifestum etiam conuenienti discrimen est: tunc quoque in hoc dumtaxat, vt talis sit post maiorem iniuriam, qualis ante beneficium. Nam cum beneficio par est iniuria, aliquid in animo benevolentiae remanet. Quemadmodum reus ¹⁴ sententiis paribus absoluitur, & semper quidquid dubium est, humanitas inclinatur in melius: sic animus sapientis, vbi paria maleficiis merita sunt, desinet quidem debere, sed non desinet velle debere: & ¹⁵ hoc facit, quod qui post tabulas nouas soluunt. Nemo autem gratus esse potest, nisi contempserit ista, propter quæ vulgus insanit. Si referre vis gratiam, & in exilium eundem est, & effundendus sanguis, & suscipienda egestas, & ipsa innocentia sæpe maculanda, indignisque obicienda rumoribus. Non paruo sibi constat homo gratus. Nihil carius æstimamus, quam beneficium, quamdiu petimus: nihil vilius, cum accepimus. Quæris quid sit, quod obliuionem acceptorum nobis faciat? cupiditas accipiendorum. cogitamus non quid impetratum, sed quid impetrandum sit. Abstrahunt a recto diuitia, honores, potentia, & cetera, quæ opinione nostrâ cara sunt, pretio suo vilia. Nescimus æstimare res: de quibus non cum famâ, sed cum rerum naturâ deliberandum est. Nihil habent ista magnificum, quo mentes in se nostras trahant, præter hoc, quod mirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudata sunt: & cum singulorum error publicum fecerit, singulorum errorem facit publicus. Sed quemadmodum illa credimus, sic & in hoc fidei populi credamus, nihil esse grato animo honestius. Omnes hoc vibes, omnes etiam ex barbaris regionibus gentes conclamabunt: in hoc bonis malisque conueniet. Erunt qui voluptates laudent, erunt qui labores malint: erunt qui dolorem maximum malum dicant, erunt qui ne malum quidem appellent: diuitias aliquis ad summum bonum admittet, alius illas dicet humanæ malæ vitæ repertas: nihil esse eo locupletius, cui quod donet fortuna non inuenit. In tantâ iudiciorum diuersitate, referendam benè merentibus gratiam, omnes vno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt: in hoc tam discors turba consentiet, cum interim iniurias pro beneficiis reddimus. Et prima causa est, cur quis ingratus sit, si satis gratus esse non potuit. Eò perductus est furor, vt periculosissima res sit, beneficia in aliquem magna conferre. nam quia putat turpe non reddere; non vult esse, cui reddat. Tibi habe, quod accepisti: non repeto, non exigo. profuisse tutum sit. Nullum est odium perniciosius, quam ex beneficii violati pudore.

D 14. SENTENTIIS PARIBVS.] Seneca pater *Controuersia* III. lib. 1. itemq; prima, libri III.

15. HOC FACIET, QUOD QUI POST TABULAS.] *E Pinciani duobus libris hæc sunt, & boni argutiq; sensus. Tamen meus auctior: hoc facit, quod qui accepto quidem præstauerat vsuram vel huiusmodi remittit, vel tabulas nouas soluit. Alij as-*

sident: quid dicam, hæc. A glossulis, aut interpolatione, hæc omnia esse? vix probabile est. Tentabam obiter: hoc faciet, quod qui accepto quod prærogauerat, vsuram vel eius modum remittit, vel, tabulis nouis, soluit. Sed hæc satis hæc sententiæ applico. Tabulas nouas scimus esse, cum es alienum remittitur, & noui igitur Codices fiunt.